

RACEPORTRÆT NORSK LUNDEHUND

Norsk lundehund er en ældgammel hunderace, som blev brugt til jagt på lundefugle (søpapegøjer) over store dele af Norges kyst. Vi ved ikke med sikkerhed hvor gammel racen er, men vi har beskrivelser af lundefangst med hunde, som er over 500 år gamle. Lundehunden, der har sit navn efter Lundefuglen, er en af verdens mest sjældne hunderacer. Ikke alene på grund af sit beskedne antal, men også på grund af, at der er samlet en række sjældne anatomiske særtræk i en og samme race. Nogle af trækkene findes sporadisk hos andre racer.

Anatomi

Et af de specielle særtræk for racen er ekstra tæerne. På forbenene har lundehunden fem treleddede tæer og en som er toleddet, mens den på bagbenene har fire treleddede og to toleddede tæer. Ekstra tæerne har et godt udviklet muskelapparat, så de får en praktisk funktion. Den har otte trædepuder på forpoterne og syv på bagpoterne. Disse specielle poter har givet hunden et godt fodfæste, når den skulle balancere på stejle og glatte sten. De var også til stor hjælp, når hunden skulle krybe igennem trange gange. Den brugte ekstratåen som støtte og til at stå fast med på glat og ujævn underlag, således var hunden en mester i at færdes på steder, hvor mennesker ikke kunne gå.

Øret har også specielle egenskaber. Brusken i øreåbningen kan trække sig sammen og det ydre øre foldes og bøjes om på en særlig måde - enten bagud eller i en lige vinkel opad. Derved lukkes øregangen og der er kun en lille tragt åben. På denne måde beskyttes øret mod jord og fugtighed, mens det stadig er muligt for hunden at opfange lyde.

Lundehunden er meget fleksibel i sine bevægelser. Forbenene kan føres ret ud til siden og fleksibiliteten i nakken gør at hunden kan bøje hovedet bagover mod nakken. Denne egenskab har hunden haft god brug for når den skulle færdes i de snævre bjerggange.

Mange lundehunde mangler et sæt af de små kindtænder. Denne mangel har gjort at hunden ikke så let skadede de lundefugle de fangede. Fuglene blev bragt levende ud til Bonden/Jægeren

Udseende

Lundehunden er en lille rektangulær spidshund med en skulderhøjde på for hanner 35-38 cm og for tæver 32 – 35 cm. Den er smidig og forholdsvis let. Der er tydelig forskel på hanner og tæver. Lundehundens bevægelser er lette og elastiske. Den har særprægede vævende forbensbevægelser og parallelle bagbensbevægelser som er noget trang. Denne måde at bevæge sig på har været nødvendig for lundehunden når den skulle færdes på de stejle fjeldsider.

Lundehunden har en tæt og strid overpels og en blød underuld, som den normalt skifter én til to gange om året, samt for tævens vedkommende i forbindelse med fødsler. Farven er rødbrun til brunsort med mere eller mindre sorte hårspidser og hvide aftegninger. Halen har en hvid spids. Lundehundens pels kan også være sort eller grå med hvide aftegninger, men ingen lundehunde er født med disse farver siden anden verdenskrig hvor en stor del af lundehundene uddøde.

Lundehunden har en tofarvet iris. Mørkere brun inderst mod pupillen og lysere gyldenbrun yderst.

Mentalitet

Lundehunden er en typisk familiehund. Den er meget glad for børn og er en god følgesvend. Den er årvågen, energisk, livlig, kvik, intelligent, lydhor, nysgerrig og følger med i alt. Lundehunden har sit jagtinstinkt i behold, men de strejfer ikke. Den er selvstændig og har sin egen mening om hvad den vil og ikke vil. Men det betyder ikke at den kun går sine egne veje. Den kan godt opdrages til at blive en lydlig hund. Racen knytter sig til alle i familien og vil helst vide hvor hele familien er. Lundehunden bryder sig ikke om at der bliver talt hårdt til den. Den kræver megen kærlighed, venlighed og stor opmærksomhed. Får den det, får man også en meget kærlig og glad lille hund, som er utrolig hengiven overfor sine mennesker.

Aktivering af lundehunden

Lundehunden elsker at gå ture og har godt af mental aktivering. Vil man gå til lydighedstræning med en lundehund, skal man træne varieret og vejlede den venligt.

Det er rigtig godt at bruge lundehunden til søgning efter genstande og til sporsøg, da den her får god brug for sine raceegenskaber. Lundehunden vil også meget gerne apportere.

Lineføring samt sit, stå og dæk er discipliner der godt kan indlæres, men som ikke må gentages i for lang tid af gangen. Så mister hunden interessen for træningen.

Noget som lundehunden er god til at holde interessen fanget af er derimod agility og rally-lydighed. Variationen i disse træningsformer passer godt til lundehundens temperament.

Der er også flere som er begyndt at benytte lundehunden til dog-dancing. Selv træk af vogn er der flere der træner. Bare med små vogne der passer til lundehundens størrelse.

På jagt

Der var bestemte skikke forbundet med lundefangst. Tolfangsten tog sin begyndelse først i august, og varede i 2-3 uger. Man samlede altid fuglene forholdsvis højt oppe i lundeuren. Det foregik på en stor sten, der blev kaldt for madbordet. Alke og lomvi var maden, som blev saltet, men lundtola var snadderet. Lundtola eller tole er en næsten flyvefærdig unge af lundefuglen. De fleste unger forlader fuglefjeldet sammen med forældrene, men der bliver nogle tilbage, måske født sent eller dårligt udviklet.

Der blev også drevet en del jagt på disse, den såkaldte "syrtolfangst". Navnet hentyder til, at disse unger var så magre, at de blev kogt i en blanding af mælkesyre og vand for at få bedre smag. Fersk lunde var nam-

nam, og man tørrede lunden ligesom "fisk på hjell", så spegemad var der altid nok af. Snadderet var deres søndagsmad, især hvis der var kartofler til. Tolen "krosses", d.v.s. skræbes ren for fjer og dun, skindet skal blive på fuglen. Det foregik med en ganske speciel kniv (krossekkniven). Derpå blev de kogt længe og vel. Derefter blev de åbnet langs ryggen med en skarp kniv, bredt ud og stegt under pres. Til presset blev brugt et stykke træ og en sten, men ikke lige meget hvilken - nej - det var tollokket og tolstenen. Lige før serveringen blev de brunet i ovnen under stærk varme, så de blev helt sprøde og hertil altså gerne nye kartofler og altid fladbrød, en del salt og meget peber. Hverdagsmad var lundsodd - en suppe, hvor kødet blev pillet fra benene og lagt tilbage i suppen. Alt dette var altså delikatesser for befolkningen.

Vigtigt for befolkningen var dog også lundens dun, som var lige så fine som edderdun, og de gav et kærkomment tilskud til indtægten fra fiskeri og smålandbrug. Derfor var lundehunden af stor værdi. På Fugløya i Gildeskål stod i 1880 en god lundehund i samme værdi som en ko. Man sagde altid, at i Måstad var der en "hundeleben" uden lige, og man har nok ikke sagt for meget.

Det var som regel kvinderne og de store drenge, der drev jagten, de tog sig ofte en hyggestund (ved madbordet) med kaffekedlen, når de mødtes ud på natten ved midnatssolens skær. Det blev regnet for godt, når en hund tog 30 fugle på en nat, derfor måtte en jæger have 2-3 hunde for at få en voksen mandsbør, som var op til 80-90 fugle. Men der er dog hunde, der kunne tage 80 fugle på en tur. En enkelt var helt oppe på 130 stk !

Lundefuglen er ikke en dorsk fugl, der bare venter på, at skæbnen skal indhente den. Den har et godt våben i det kraftige næb. Det er sket, at fuglen har trukket det længste strå, selvom det ikke er ofte, og det har været en blodig og slukøret hund, der er kommet ud. Skulle en hvalp være så uheldig at møde så skrap en fugl, første gang den var i uren, kunne den for altid blive bange. Det kunne ikke undgås, at en hund af og til forsvandt eller kom til skade. De løse sten kunne forårsage skred. Der var mange gange, hvor hundene kunne komme ind, men ikke ud igen og ejeren kunne bare stå og vride sine hænder.

Lunden

Lunden, også kaldet søpapegøjen (*Fratercula arctica-arctica*), er en fugl af alkeslægten. Den har den særhed, at den ruger i store kolonier i huler og underjordiske gange, med mange rugende fugle i hver gang. Den findes i store mængder på vestlandet fra Lofoten og nordpå. Rugetiden er 40 dage. Og når ungerne er omkring 40 dage gamle, må de klare sig selv. Lunden kommer til fuglefjeldet i marts-april måned. Inden de igen forlader fuglefjeldet, renser fuglene de tomme redegange for efterladenskaber, der bæres ud i det stærke næb og begravnes under sten eller mos, således at redegangene er rene, når fuglene ankommer igen til næste forår.

Lunden forlader fuglefjeldet omkring 23. august. I gode år er ungen måske så fed og tyk, at den ikke kan komme ud af redegangen, men efter et par dage uden mad, taber den sig så meget, at den kan komme ud. Den kan endnu ikke flyve og puffes ud over fjeldsiden af forældrene, hvilket er en noget ublid medfart. Mange havner da også på klipperne eller strandens sten, og bliver slået ihjel. Disse forulykkede fugle indsamles af lundehunden. De gamle fugle kan også gå foran ungen - kaldende og lokkende - for på denne måde, at føre ungen ned til vandet. Når ungen bliver puffet ud, kan forældrene finde på at tage ungen i vingerne, eller flyve ind under den, og ligesom hjælpe den ud fra klipperne.

Nedgangstid for lundehunden

Omkring 1850 gik man over til at fange fuglene med net, behovet for lundehunden forsvandt - og dermed også de fleste lundehunde.

Dersom det lille fiskerleje, Måstad på Værøy i Lofoten, ikke havde haft så håbløse kommunikationsforhold, havde verdens mest sjældne hunderace været historie. Den livlige lille lundehund er faktisk lige så sjælden og eksklusiv blandt hunde, som lynghesten og araberen er blandt heste. Og altså - havde indbyggerne i Måstad ikke levet så afsondret helt frem til vore dage, var det antagelig gået lundehunden som det er gået gejrfuglen, der nu er historie.

Alle de andre steder, hvor lundehunden har levet, er den helt forsvundet.

En historisk arv

Hundeentusiasten Sigurd Skaun var den første der "opdagede" lundehunden. I nogle tidsskrifter fra 1500-tallet var omtalt hunde, som blev brugt til lundefangst på Værøy og Lovunden. Da han havde læst om dem, kom han til at tænke på, at der måske fandtes nogle endnu, og undersøgte dette ved at skrive til lensmændene. Han fik svar fra Lovunden. Lensmanden havde af ældre folk fået at vide, at der havde været sådanne hunde på øen, men de var forsvundet. Fra Værøy hørte han intet. Via postmesteren på Bodø, fik han endelig kontakt til Værøy hvor han fik den interessante oplysning at Lundehunden endnu fandtes på Værøy og stadig var i brug under lundejagt. Han fik også billeder af dem.

Han skrev en artikel om racen i 1925 i norsk jæger- og fiskeriforenings tidsskrift. Titlen var: En norsk fuglehunderace, som går i glemmebogen. Han opfordrede norsk kennel klub til at anerkende racen, men klubben lod dengang ikke til at være interesseret. Redaktør Olaf Holm stillede sig skeptisk overfor racen. Han mente, at "Værøyhunden" formentlig ville vise sig at være en udgave af samme art som buhunden, men skulle "Værøyhunden" mod forventning vise sig at være en speciel race, burde den anerkendes som sådan.

Senere har kennelklubben jo anerkendt racen, men det tog altså en del år, før klubben blev klar over, at man her stod overfor en kynologisk sjældenhed.

I 1974 var der i Norge én der søgte om godkendelse af indkrydsning af buhund, for at give nyt blod til racen. Ansøgningen blev afslået af Norsk Kennel Klub.

Den norske videnskabsmand og hovedbestyrelsesmedlem i NKK Torbjørn Aasheim udtalte:

"Vi står her med rester af en gammel stamme, som på grund af sit brugsområde, har karaktertræk, som ikke findes andre steder i verden. Vi ved, at materialet er genetisk uberørt af fremmed blod. Racen har derved ikke bare antikvarisk værdi. Den er ikke bare en kynologisk raritet. Den repræsenterer måske det mest værdifulde materiale for forskning på områder, som skal klarlægge, hvorledes arveanlæg modificeres og hvorledes en bestand kan tilpasse sig specielle miljøer. I dag er videnskaben ikke kommet langt nok til at løse alle disse spørgsmål. Det er morgendagens kynologi, der er tale om. Det er hundesportens ansvar at påse muligheden for, at en sådan forskning ikke ødelægges. Lundehunden er hundeverdenens sidste stykke uberørte natur. Det er en pligt at tage vare på den som sådan".

Lundehundens redning

I 1937 læste Eleanor Christie, Skauns artikel, og fik lyst til at stifte nærmere bekendtskab med racen. Under en togrejse traf fru Christie "ordføreren" på Røst. De talte om lundehunden, og han lovede at skaffe nogle ægte hunde til hende. Det blev en vanskelig opgave. På Røst havde der været en anelig mængde af disse små hunde, men Røstværingerne havde længe fanget fuglene med net. Da hundene blev overflødige, blev hundene overladt til sig selv, mad fik de nok ikke meget af, og da de forgreb sig på fårene, bestemte kommunen, at der skulle

betales en hundeskatt på 8 kr. pr. hund. Det var mange penge og en effektiv løsning på hundeproblemet. I løbet af få år var alle hundene væk. De der var tilbage, var blandet med andre racer.

Til sidst kom ordføreren i kontakt med Monrad Mikalsen i Måstad på den sydvestlige side af Værøy. Han var fisker og bonde, og drev jagt med lundehunde. Folk derude var afhængige af hunde, og ingen andre hunde

kunne præstere det arbejde, som de små dresserede lundehunde gjorde. Derfor var der ingen i Måstad, der talte om andre hunde end lundehunden, og derfor var de racerene. Selvom indavlen var drevet langt, var racen ikke særlig degenereret. Indavlen er nok også årsag til lundehundens ensartethed. Dengang var der en stamme på 50 hunde.

Selvom hundeskatten på Værøy i 1895 kun var på 2 kr. pr. hund, var det mange penge dengang. Derfor blev der gjort kraftigt vrøvl i 1904, da hunde skatten blev forhøjet til 10

kr. pr. hund, med undtagelse af Værøy, der fortsat betalte 2 kr. Senere blev der søgt om fritagelse af skat for "den særegne lundehund", og de blev fritaget for skat i Måstad, Asker og Bærum, hvor der var flest lundehunde. Men de fleste betaler alligevel skat af deres lundehund. Monrad Mikalsen skaffede Eleanor Christie 4 store hvalpe, der alle blev vaccineret mod hundesyge (sygdommen havde aldrig været på Værøy). Det var tæverne "Hild" – "Lycy" – "Urd" - samt hanhunden "Ask", som fru Christie fik i februar 1939. Bestanden kom i 1943 op på 60 hunde, samme år anerkendte Norsk Kennel Klub lundehunden som selvstændig race.

I 1942 kom hundesygen til Værøy, og da det på grund af krigen var umuligt at skaffe vaccine, døde alle hundene undtagen een, men den fik aldrig mere hvalpe. Mikalsen sendte et nødråb til fru Christie, som under meget store vanskeligheder, og med hjælp af forfatteren Carl Schøyen, sendte 2 drægtige tæver og 2 hvalpe - disse hunde kom til at redde lundehunden fra undergang.

Hundesygen kom til fru Chrsties hunde i 1944, de døde alle undtagen hanhunden "Ask", der blev 9 år gammel. Han døde i 1947 og blev sendt til Bergens Zoologiske museum.

Som tak for hjælpen tidligere, sendte Mikalsen i 1950 2 nye hvalpe til fru Christie, men de fik ingen hvalpe. Fru Christie fik heller ikke hjælp eller opmuntring fra kennelklubben. I en længere periode kunne fru Christie ikke holde kennel, på grund af, at hendes mand blev langvarigt syg og senere døde. Men hun opgav ikke. På ny optog fru Christie arbejdet med at redde lundehunden. Monrad Mikalsen havde ikke glemt, at det var fru Christie der havde hjulpet ham under krigen, og sendte 3 hvalpe til hende - de var kuldsøskende og født 31. januar 1960. Et par af disse fik hvalpe den 12. august 1961.

Interessen for lundehunden blussede nu op. Lægen Carl Frimann Calusen (næstformand og senere formand for Norsk Kennel Klub) fik med fru Christies hjælp en hanhund fra Mikalsen. Senere reddede hun en hanhund fra at blive aflivet, det var "Buster", og han kom til at betyde meget for avlen.

Mikalsen mistede i 1963 igen sine hunde, så der fandtes ikke en raceren lundehund på Værøy, - igen kom fru Christie til hjælp med 2 hvalpe, som sendtes med fly.

Norsk Lundehunde Klub blev stiftet i 1962, med det formål at bevare og forædle racen. Klubben startede på et godt grundlag. Man havde alle racens dyr samlet, og kunne så at sige begynde fra en ende.

Historien om, hvordan denne hunderace blev reddet for anden og tredje gang, er vel næsten lige så mærkelig som hunden selv.

Lundehunden til Danmark

Inger Kristiansen importerede den første lundehund til Danmark. Hun faldt for racen på en ferietur i Norge i 1963.

Men det var først i 1976 at hun kunne på lov til at købe en hvalp. I Norge ville man først op på en bestand på 200 hunde, før man ville eksportere til udlandet.

Allerede i 1977 kom der yderligere tre lundehunde til Danmark. Inger fik som den første i Danmark godkendt kennelmærke til opdræt af Norsk lundehund i 1976 og fra den tid er det gået støt og roligt fremad med lundehunden i Danmark.

I dag er der seks opdrættere med kennelmærke. Desuden bliver der ind imellem født kuld hos et par andre familier.

Lundehundens overlevelse i dag

I dag kan man sige, at lundehunden er reddet fra undergang. Men racen bør øges i antal for at være sikret en tryk og livskraftig fremtid. Vi er så heldige, at der i øjeblikket er ved at blive oprettet en privat fond som skal hjælpe med til at vi kan få inddraget importerede lundehunde i avlen i Danmark. På verdensplan er der

ca. 1500 lundehunde – primært i de nordiske lande, men blandt andet også i Holland, Tyskland og USA. Faktisk var det Danmark der eksporterede den første lundehund til USA. I Danmark har bestanden på et tidspunkt været oppe

på godt 110, men i dag er den nede på 80 hunde. Vi har ikke særlig mange avlshunde i Danmark, så vi er meget afhængige af det gode nordiske samarbejde, som vi heldigvis har. De danske opdrættere har tæt kontakt med lundhundeklubberne og opdrætterne i Norge og Sverige. Blandt andet er der god mulighed for erfaringsudveksling når vi mødes på træf, uanset om det er i Danmark eller i Sverige, Norge, Tyskland og Holland. Der er nok ikke mange racer der har så godt samlet overblik over racen som vi har med Norsk lundehund.

Jytte Nysom

Racerepræsentant for Norsk Lundehund